

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ням-Осорын УЧРАЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-04-69, Факс: 32-70-16
E-mail: uchral@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2018. 01-18 № 689

танай _____-ны № _____-т

Тогтоолын төсөл өргөн
мэдүүлэх тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж холбогдох материалын хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлж өгнө үү.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Н.УЧРАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ням-Осорын УЧРАЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-04-69, Факс: 32-70-16
E-mail: uchral@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2018. 01. 18 № 672

танай _____-ны № _____-т

Тов тогтоолгох тухай

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон бусад баримт бичгийн хамт хүргүүлж байна. Хянан үзэж, Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлэх хугацааг товлож өгнө үү.

Хавсралт ¹⁴ хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Н. УЧРАЛ

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2018. он 01 дугаар
сарын 15-ны өдөр

Дугаар ХЗТ/106

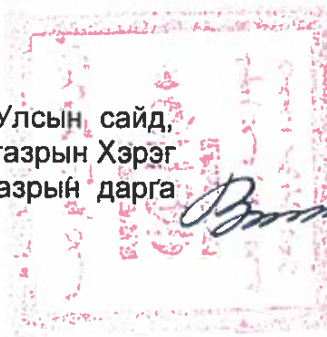
Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.УЧРАЛ ТАНАА

Хуралдааны тэмдэглэл
хүргүүлэх тухай

Таны санаачлан боловсруулж Засгийн газрын санал, дүгнэлт авахаар ирүүлсэн Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн тэмдэглэлийг үүгээр хүргүүлж байна.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

 Ф.ЗАНДАНШАТАР

010711

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 1 дүгээр сарын 10-ны өдрийн хуралдааны 3 дугаар тэмдэглэлд:

“IX. ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учралын санаачлан боловсруулсан Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөлд Засгийн газраас өгөх санал, дүгнэлтийн тухай

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учралын санаачлан боловсруулсан Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг хэлэлцээд дараах саналыг хууль санаачлагчид уламжлахаар тогтов:

1. Төсвийн тухай хуулийн 22.2-т төсвийг төсвийн шатлал, эдийн засгийн ангилал, санхүүжүүлэх эх үүсвэр зэрэг 6 төрлөөр ангилсан бөгөөд мөн хуулийн 22.6.8-д төсвийн гүйцэтгэлийн явцын хяналтыг дээрх ангиллаар хийхээр заасан. Үүний дагуу төсвийн нийт тэнцлийг тодорхойлохдоо нийт зардал дээр эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн хэмжээг нэмж тооцдог. Иймд хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн “эргэж төлөгдөх цэвэр зээл” гэснийг “Төсвийн нийт тэнцлийн тооцоололд нийт зарлага болон эргэн төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээлийн нийлбэрийг хэрэглэнэ” гэсэн агуулгаар өөрчлөх;

2. төслийн 2 дугаар зүйлд төсвийн захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардлыг төлөвлөх, санхүүжилтийн тооцоо хийх, зарцуулах, гүйцэтгэлийн хяналт хийхдээ нэгж шалгуур үзүүлэлтэд ногдох норм, норматив, батлагдсан стандарт, зураг төсвийг үндэслэхээр тусгажээ.

Төсвийн захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардал бүрийг хуулийн төсөлд тусгасан үзүүлэлтийг үндэслэн төлөвлөх, гүйцэтгэлийн хяналт хийх боломжгүй юм. Учир нь норматив нь нормд суурилсан дундаж өртөг байдаг тул дээрх үзүүлэлтийг үндэслэх нь үр дүн буюу гарцад суурилсан төсөвлөлтийн үед нөөцийг үр ашигтай хуваарилахад учир дутагдалтай, төсвийн дүн шинжилгээнд ашиглахад төдийлөн оновчтой биш бөгөөд төсөвт байгууллагад хуваарилсан санхүүжилтэд гажуудал үүсэх зэрэг эрсдэлтэй юм.

Иймд төслийн 2 дугаар зүйлийг дор дурдсанаар өөрчлөх нь зүйтэй гэж үзэж байна:

“2 дугаар зүйл. Төсвийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 24.6 дахь хэсэг нэмсүгэй:

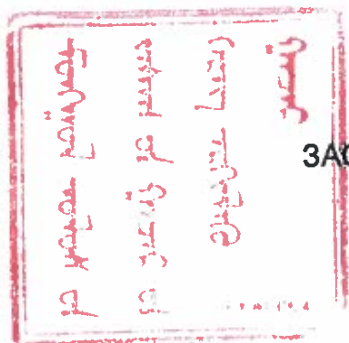
24.6. Төсөв захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардлыг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, зарцуулах, гүйцэтгэлийн хяналт хийхдээ дараах зүйлсийн аль тохирохыг үндэслэнэ:

24.6.1. орцын норм, норматив;

24.6.2. батлагдсан стандарт, зураг төсөл;

24.6.3. гарцын хүрэх үр дүн, түүний шалгуур үзүүлэлт.”

3. хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12.1.1, 16.2-т заасан шаардлагад нийцүүлэн боловсруулах.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

БАТЛАВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН Н.УНРАЛ

**ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага.

Одоо мөрдөгдөж байгаа Төсвийн тухай хуулинд норм, нормативыг баримтлан төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх тухай заалт байхгүй байна. Үүнээс шалтгаалан Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бус зүйлд зарцуулах, батлагдсан төсвийг хэтрүүлэн зарцуулах зэрэг зөрчил дутагдал нэгж байгууллагууд дээр илэрч байна.

Төрийн аудитын газрын 2015 оны тайлангаас үзэхэд 22.9 тэрбум төгрөгийн зөрчил, төлбөр илрүүлж төсвийн орлого болгосны гадна 215.9 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг арилгах албан шаардлага хүргүүлсэн байна. Мөн 2016 онд 1.3 их наяд төгрөгийн алдаа зөрчил илэрч байсан байна.

Төрийн санхүү эдийн засгийн чадавхыг сайжруулах, татварын хууль тогтоомжийн дагуу татвар төлөгчдөөс улсын төсөвт төвлөрүүлсэн хөрөнгийн зарцуулалт үр ашгийг дээшлүүлэх, төсвийн эрх захирагчдын төсвийн зарцуулалтын хяналтыг сайжруулах, татвар төлөгчдөөс төвлөрсөн хөрөнгийг ямар нэг хууль эрхийн актгүй, батлагдсан норм, нормативгүй дураараа зарцуулж байгааг таслан зогсоож, төсвийн эрх захирагчдын хариуцлагыг дээшлүүлэх шаардлагатай байгаа болно.

Мөн Монгол улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 1.4-т “Төсвийн сахилга батыг сайжруулж, үр ашиггүй зардлыг танах, хэмнэлтийн горимд шилжүүлэх замаар төсвийн алдагдлыг бууруулна.” гэж заасан нь уг хуулийн төслийг боловсруулах үндэслэл болж байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөл нь 3 зүйлтэй байна. Үүнд:

Хуулийн төслийн 1 ба 2 дугаар зүйлд нэмэлт оруулах талаар;

Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлд хуулийн хүчин төгөлдөр болж үйлчлэх хугацааны талаар тус тус тусгана.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль эрх зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдаж, хэрэгжсэнээр улсын төсвөөс нэмэлт хөрөнгө шаардагдахгүй. Хуулийн төсөл батлагдсанаар төсөвт байгууллагын төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтад тавих хяналт сайжирна.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь бусад хуультай хэрхэн уялдах, уг хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаар:

Хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан шинээр боловсруулах болон нэмэлт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хууль байхгүй.

Хууль санаачлагч

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Төсвийн үйл ажиллагаа нь төсвийг төлөвлөх, батлах, хэрэгжүүлэх гэсэн 3 үе шатаар явагддаг. Энэ бүх үе шатанд төсвийн жишиг норм нормативыг зайлшгүй баримтлах шаардлагатай бөгөөд хяналт шалгалтын байгууллага болон ард иргэдээс тухайн байгууллагын төсөвт хяналт тавих, ил тод байлгах асуудал чухал үүрэгтэй.

Одоо мөрдөгдөж байгаа Төсвийн тухай хуулинд норм, нормативыг баримтлан төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх тухай заалт байхгүй байна. Үүнээс шалтгаалан Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бус зүйлд зарцуулах, батлагдсан төсвийг хэтрүүлэн зарцуулах зэрэг зөрчил дутагдал нэгж байгууллагууд дээр илэрч байна.

Төрийн аудитын газрын 2015 оны тайлангаас үзэхэд 22.9 тэрбум төгрөгийн зөрчил, төлбөр илрүүлж төсвийн орлого болгосны гадна 215.9 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг арилгах албан шаардлага хүргүүлсэн байна. Мөн 2016 онд 1.3 их наяд төгрөгийн алдаа зөрчил илэрч байсан байна.

Төрийн санхүү эдийн засгийн чадавхыг сайжруулах, татварын хууль тогтоомжийн дагуу татвар төлөгчдөөс улсын төсөвт төвлөрүүлсэн хөрөнгийн зарцуулалт үр ашгийг дээшлүүлэх, төсвийн эрх захирагчдын төсвийн зарцуулалтын хяналтыг сайжруулах, татвар төлөгчдөөс төвлөрсөн хөрөнгийг ямар нэг хууль эрхийн актгүй, батлагдсан норм, нормативгүй зарцуулж байгааг таслан зогсоох, төсвийн эрх захирагчдын хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилгоор Төсвийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд дараах нэмэлтийг оруулах хуулийн төсөл санаачилж байна. Үүнд:

Төсвийн зарлагын үйл явц нь төсвийн зарлагыг төлөвлөх, батлах, гүйцэтгэлийг санхүүжүүлэх гэсэн үе шатаар хэрэгждэг учраас Төсвийн тухай хуулийн 24.6–д шинээр “Төсөв захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардлыг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, зарцуулах, гүйцэтгэлийн хяналт хийхдээ дараах зүйлсийн аль тохирохыг үндэслэнэ.” гэсэн заалт нэмж оруулахаар төлөвлөсөн болно.

Төсвийн эрх захирагчид байгууллагынхаа жилийн үйл ажиллагааны төсвийн зарлагыг тооцохдоо үйл ажиллагааны үндсэн үзүүлэлтийг хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөлд хамруулж төрийн өмнө ямар ажил үйлчилгээг үзүүлэх, түүнд шаардагдах хөрөнгийг хэрхэн төлөвлөхөд батлагдсан норм, норматив зайлшгүй шаардлагатай. Практикаас харахад их хэмжээний төсөв төлөвлөж дураар зарцуулах, хөрөнгийг үр ашиггүй зүйлд зарцуулсан талаар хууль хяналт, аудитын байгууллагын дүгнэлтээр ихээхэн илэрч байна.

Иймд нэгж байгууллага дээр мөрдөх төсвийн зарлагын норм, нормативыг тогтоон мөрдүүлэх, түүнийг уян хатан хэрэгжүүлэх заавар журмыг тогтоон өгөх шаардлагатай гэж үзсэн болно. Цаашид төсвийн зохистой төлөвлөлт зарцуулалтыг бий болгох чиглэлээр төсвийн байгууллага, ялангуяа орон нутгийн нэгж байгууллагын төсөв төлөвлөж, санхүүжүүлдэг ажилтнуудын мэдлэгийг дээшлүүлэхээс гадна Удирдах ажилтнуудын сургалтын агуулгад төсвийн төлөвлөлт, хэрэгжүүлэлтийн талаар тусгаж өгөх шаардлагатай байна.

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2017 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд дараах хэсэг, заалт нэмсүгэй:

“24.6.Төсөв захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардлыг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, зарцуулах, гүйцэтгэлийн хяналт хийхдээ дараах зүйлсийн аль тохирохыг үндэслэнэ:

24.6.1.орцын норм, норматив;

24.6.2.батлагдсан стандарт, зураг төсөл;

24.6.3.гарцын хүрэх үр дүн, түүний шалгуур үзүүлэлт.”

2 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “бүрдэнэ.” гэсний дараа “Төсвийн нийт тэнцлийн тооцоололд нийт зарлага болон эргэн төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээлийн нийлбэрийг хэрэглэнэ.” гэж нэмсүгэй.

ГАРЫН ҮСЭГ

ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ, ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Төсвийн тухай хуулинд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь төсвийн шууд захирагч нар төсвийн зарлагад баримтлах норм нормативыг мөрдөх үүргийг хуульчлан тогтоох юм. Иймд тус хуулийн төсөлд үр нөлөөний үнэлгээг доорх шалгуур үзүүлэлтийн дагуу хийлээ.

Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал;
2. Зардал;

Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх

Зорилгод хүрэх байдал;

Зорилго: Төсвийн үр ашиггүй зардлыг бууруулах, төсвийн шууд захирагч нарын сахилга батыг нэмэгдүүлэх, дотоод хяналтыг сайжруулах мөн төсвийн төлөвлөгөө, төслийг илүү боловсронгуй болгох зорилго бүхий норм нормативыг дагаж мөрдүүлэх шаардлагатай байна.

Одоо мөрдөгдөж буй төсвийн тухай хуулинд төсвийн зарлагад тооцох, зарцуулахад норм, нормативтай холбоотой заалт байхгүйн улмаас төсвийн захирагч нар батлагдсан төсвийг өөрсдийн мэдлийн хүрээнд үр ашиггүй зарцуулах байдал үүсээд байна.

Улмаар төсвийн байгууллагын жил бүрийн төсвийн төлөвлөгөөг гаргахдаа тухайн жилийн хийж гүйцэтгэх ажил үүрэг бус өнгөрсөн жилүүдийн зарцуулалт, гүйцэтгэлтэй харьцуулан тогтоож гаргахаас аргагүй байдалд хүрээд байгаа нь төсвийн сахилга бат алдагдах үндсийг бий болгож байна.

Иймд төсвийн тухай хуулинд төсвийн шууд захирагч нар төсвийн зарлагад баримтлах норм нормативыг мөрдөх үүргийг хуульчлан тогтоож өгснөөр ойрын ирээдүйд дээрх сөрөг үр дагаврууд буурах үндсэн нөхцөлийг бий болгоно гэж үзэж байна.

Цаашилбал богино хугацаанд төсвийн үр ашиггүй зардлыг бууруулах, төсвийн шууд захирагч нарын сахилга батыг нэмэгдүүлэх, дотоод хяналтыг сайжруулах мөн төсвийн төлөвлөгөө, төслийг илүү боловсронгуй болгох зорилгод хүрэх боломж гэж үзэж байна.

Зардал

"Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2016 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдрийн 12 дугаар тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан гарах зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлалыг ашиглалаа.

Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор иргэн, хуулийн этгээдэд хамаарах зардал байхгүй. Харин төрийн байгууллагын зардлын хувьд одоо байгаа орон тоо, бүтцийн хувьд нэмэгдэл зардал гаргахгүйгээр хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзэж байна.

Иймд хуулийн төсөлтэй холбоотойгоор улсын төсвөөс нэмэгдэл хөрөнгө шаардагдахгүй. Харин урт хугацаанд улсын төсвийн зарцуулалт илүү үр дүнтэй болох, хэмнэлт үүсэх боломжтой болно гэж үзэж байна.

Дүгнэлт

Одоо мөрдөгдөж байгаа Төсвийн тухай хуулинд норм, нормативыг баримтлан төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх тухай заалт байхгүй байна. Үүнээс шалтгаалан Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бус зүйлд зарцуулах, батлагдсан төсвийг хэтрүүлэн зарцуулах зэрэг зөрчил дутагдал нэгж байгууллагууд дээр илэрч байна.

Төрийн санхүү эдийн засгийн чадавхыг сайжруулах, татварын хууль тогтоомжийн дагуу татвар төлөгчдөөс улсын төсөвт төвлөрүүлсэн хөрөнгийн зарцуулалт үр ашгийг дээшлүүлэх, төсвийн эрх захирагчдын төсвийн зарцуулалтын хяналтыг сайжруулах, татвар төлөгчдөөс төвлөрсөн хөрөнгийг ямар нэг хууль эрхийн актгүй, батлагдсан норм, нормативгүй дураараа зарцуулж байгааг таслан зогсоож, төсвийн эрх захирагчдын хариуцлагыг дээшлүүлэх шаардлагатай байна.

Үүнийг хэрэгжүүлэх үр дүнтэй хувилбар нь төсвийн байгууллагын норм, нормативыг сайжруулах, заавал дагаж мөрдүүлэх заалтыг Төсвийн тухай хуулинд тусгах юм.

Тус хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхэд улсын төсвөөс болон иргэн, хуулийн этгээдээс зардал гарахааргүй байгаа бөгөөд хэрэгжилтийг хангуулсан тохиолдолд төсвийн байгууллагын зардлыг зохистой хэмжээнд байлгах, хэмнэх, үр ашиггүй зарцуулалтыг бууруулах зэрэг олон талын ач холбогдолтой байхаар байна.

ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫГ УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДАЛСАН ТАЙЛАН

Асуудалд дүн шинжилгээ хийсэн байдал

Төсвийн төлөвлөлтийг оновчтой болгох, төсвийн хөрөнгийг зориулалтын зүйлд үр ашигтай зарцуулах, төсвийн эрх захирагчдын хариуцлагыг дээшлүүлэх, төсвийн сахилга батыг сайжруулах, дотоод хяналтыг нэвтрүүлэх үүднээс төсвийн зарлагын норм, нормативыг батлан мөрдүүлэх нь өнөөгийн нөхцөлд хэрэгжүүлэх чухал шаардлагатай байна.

Төсвийн шууд эрх захирагчид нь төсвийн зарлагыг зориулалтын зүйлд нь зарцуулах эрхийн хэм хэмжээ болох, нэгж үзүүлэлтэд ногдох норм, норматив баримтлахгүй байгаагаас хөрөнгийг үр ашиггүй зүйлд зарцуулах нь улам ихэсч байгаа нь аудитын байгууллагын шалгалтаар илэрсээр байна.

Татвар төлөгчдийн мөнгөөр бий болсон төсвийн хөрөнгийг эрх бүхий байгууллагуудын албан ёсоор баталсан эрхийн актийг үндэслэн зарцуулах ёстой юм. Өнөөгийн байдлаар төсвийн норм, нормативыг баримтлаагүйгээс хэн нэгэн эрх захирагчийн санаачлагаар дураараа зарцуулах байдал газар авч байна. Ийм учраас төсвийн зарлагын нэгж үзүүлэлтэд ногдох норм, нормативыг батлан мөрдүүлэх нь чухал болж байна.

Дэлхийн улс орнууд төсвийн зарлагын төлөвлөлтийг боловсронгуй болгох, зардлын гүйцэтгэлд тавих хяналтыг сайжруулах үүднээс төсвийн зарлагын нэгжийн болон томсгосон норм, норматив, орон тооны үлгэрчилсэн нормативыг мөрдөж төсвийн зарлагад тавих хяналтаа сайжруулсаар байна.

Бид Оросын холбооны улс болон Казакстан улсын төсвийн зарлагын норм, нормативыг судлан үзэхэд маш нарийн тооцож үйл ажиллагаа нэг бүрээр тогтоосон норм мөрдөж, төсвийн зарлагад тавих хяналтаа сайжруулж байна.

Улсын Их Хурлаар 2002 онд батлагдсан төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн ерөнхий менежерийн эрхийн "17.1.5. байгууллагын орон тоо, цалингийн санг тогтоох" гэсэн заалт хэрэгжиж эхэлснээр манай улсад мөрдөж байгаа нэгжийн үзүүлэлтэд ногдох төсвийн зарлагын норм, орон тооны үлгэрчилсэн нормативуудыг хүчингүй болгож, батлагдсан төсвийн дүн болон цалингийн санд багтаан орон тоогоо авч ажиллуулах, төсвөө зарцуулах эрх өгөгдснөөр төсвийн зарцуулалт замбараагүй байдалд орж эхэлсэн.

Манай улсын төсвийн төлөвлөлтийн явцаас үзэхэд нэг загварын барилга байгууламж барих зураг төсөв өөр өөр үнэлгээтэй, огт зураг төсөвгүй барилга байгууламжид хөрөнгө төлөвлөх, төсвийн зарлагын норм, нормативийг

баримтлахгүйгээр өмнөх онуудын гүйцэтгэл болон төлөвлөлтийг харгалзан төсвөө төлөвлөж байгаа нь төсвийн зарлагын төлөвлөлтөд алдаа гарч байна.

Нөгөө талаар 2002 онд батлагдсан төсөвт байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 17.1.5 дахь заалтын дагуу цалингийн сандаа багтааж орон тоогоо шийддэг болсноор ажилгүйдлийг багасгах үүднээс ажлын ачаалал багатай бага цалинтай, олон орон тоо ажиллуулсанаар төрийн албаны орон тоог ихээхэн хэмжээгээр өсгөсөн юм. Энэ үед Засгийн газраас төрийн үйлчилгээний албанд ажиллагсдын цалингийн доод жишигийг батлан мөрдүүлж байсан. Энэ байдлууд нь багш эмч нарын цалинг бага байлгах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

Төсвийн зарцуулалтад мөрдөж байсан норм, нормативын баримт бичгүүд хүчингүй болсноор төсвийн хөрөнгийг дур мэдэн үр ашиггүй зүйлд зарцуулах, шамшигдуулах зэрэг сөрөг үзэгдлүүд бий болж байна.

Үүнээс шалтгаалан багагүй хэмжээний зөрчлүүд өнгөрсөн жилүүдийн аудитын хяналт шалгалтаар илэрсэн байх бөгөөд цаашилбал одоогийн хууль эрх зүйн хүрээнд үр ашиггүй зүйлд зарцуулагдсан хөрөнгө багагүй байх боломжтой байна.

Засгийн газрын 2016 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудитын тайланд "Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлд заасан Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын дэргэдэх дотоод аудитын албадын үйл ажиллагааг сайжруулах, дотоод хяналтын үр өгөөжийг дээшлүүлэх, алдагдалтай ажиллаж байгаа, санхүүгийн зохистой харьцаа алдагдсан төрийн өмчит хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааг сайжруулах талаар оновчтой арга хэмжээ авч, төсвийн ачааллыг багасгах, бүтэц зохион байгуулалтын өөрчлөлт хийх" зэрэг онц чухал зөвлөмжүүдийг хүргүүлсэн байна.

Мөн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын санхүүгийн тайлангийн аудитаар 4.0 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 154 акт тогтоож, 1,389.1 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчилд 258 албан шаардлага хүргүүлж, 6.3 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчил гаргасан албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулах 17 санал хүргүүлсэн байна. Харин орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын санхүүгийн тайлангийн аудитаар 3.7 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчилд 675 акт тогтоож, 29.0 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчилд 774 албан шаардлага хүргүүлж, 3.2 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчил гаргасан албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулах 210 санал хүргүүлжээ.

Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн санхүүгийн тайланд хийсэн аудитаар 2.3 тэрбум төгрөгийн 9 төлбөрийн акт тогтоож, 56.6 тэрбум төгрөгийн 23 албан шаардлага өгч, 7.0 тэрбум төгрөгийн алдаа гаргасан 3 албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулах саналыг хүргүүлж, 596.0 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх талаар 455 зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

Аудитын шалгалтаар одоо мөрдөгдөж буй хууль эрх зүйн хүрээнд зарцуулагдаж буй үр ашиггүй мөнгөн хөрөнгө илрүүлэх, хяналт тавих, хариуцлага тооцох боломж бололцоо муу байна. Төсвийн байгууллагуудын төрөл бүрийн зардлуудад жишиг тогтоон

мөрдүүлсэн тохиолдолд багагүй хэмжээний төсвийн зардлыг хэмнэх, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, сахилга батыг сайжруулах бололцоо бүрдэнэ.

Иймд төсвийн байгууллага, төрийн албанд ажиллагсадын ажлын үүрэг, нөхцөл, хангамж, бараа материал, түүний ашиглалт, үлдэгдэл, төсвийн хөрөнгө оруулалттай холбоотой зураг төсөв зэргүүдийн зардлыг нормчлон тогтоох, шинэчлэх шаардлагатай байна.

Одоо мөрдөгдөж буй төсвийн тухай хуулинд төсвийн зарлагад тооцох, зарцуулахад норм, нормативтай холбоотой заалт байхгүйн улмаас төсвийн захирагч нар батлагдсан төсвийг өөрсдийн мэдлийн хүрээнд үр ашиггүй зарцуулах байдал үүсээд байна.

Улмаар төсвийн байгууллагын жил бүрийн төсвийн төлөвлөгөөг гаргахдаа тухайн жилийн хийж гүйцэтгэх ажил үүрэг бус өнгөрсөн жилүүдийн зарцуулалт, гүйцэтгэлтэй харьцуулан тогтоож гаргахаас аргагүй байдалд хүрээд байгаа нь төсвийн сахилга бат алдагдах үндсийг бий болгож байна.

Иймд төсвийн тухай хуулинд төсвийн шууд захирагч нар төсвийн зарлагад баримтлах норм нормативыг мөрдөх үүргийг хуульчлан тогтоож өгснөөр ойрын ирээдүйд дээрх сөрөг үр дагаврууд буурах үндсэн нөхцлийг бий болгоно гэж үзэж байна.

Асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг тодорхойлсон байдал

Төсвийн үр ашиггүй зарлагыг бууруулах, татвар төлөгчдийн хөрөнгийг зориулалтын зүйлд хэмнэлттэйгээр зарцуулж, улс орны эрх ашгийг дээдлэх нь төрийн эрх барих дээд байгууллага болох Улсын Их Хурал, төрийн гүйцэтгэх дээд байгууллага болох Засгийн газрын үүрэг билээ.

Төсвийн үр ашиггүй, зориулалтын бус зардлыг бууруулах, холбогдох зөрчил хэргийг багасгахад хууль, дүрэм журмыг илүү ойлгомжтой, тодорхой болгох зайлшгүй шаардлагатай байна.

Одоо мөрдөгдөж буй төсвийн тухай хуулинд төсвийн зарлагыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай норм нормативын талаар дурдагдаагүй байгаагаас зайлшгүй шаардлагатай норм нормативыг мөрдүүлэх, шинэчлэх ажил хангалтгүй байна.

Иймд үүсээд буй асуудлыг шийдвэрлэх буй доорх зорилгыг дэвшүүлээ.

Зорилго: Төсвийн үр ашиггүй зардлыг бууруулах, төсвийн шууд захирагч нарын сахилга батыг нэмэгдүүлэх, дотоод хяналтыг сайжруулах мөн төсвийн төлөвлөгөө, төслийг илүү боловсронгуй болгох зорилго бүхий норм нормативыг дагаж мөрдүүлэх шаардлагатай байна.

Асуудлыг зохицуулах хувилбар, түүний үр нөлөө

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалын дагуу үүсээд байгаа нөхцөл байдлыг сайжруулах доорх хувилбаруудыг харьцуулан судаллаа.

- 1.“тэг” хувилбар буюу шинээр зохицуулалт хийхээс татгалзах;
- 2.захиргааны шийдвэр гаргах;
- 3.хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах.

Зорилгод хүрэх байдал, цаг хугацаа, зардал үр өгөөжийн хувьд хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулж мөрдүүлэх нь илүү үр дүнтэй байна гэж үзэж байна.

“Тэг” хувилбар

Одоо мөрдөгдөж буй Төсвийн тухай хуулинд төсвийн нэгж байгууллагын ирэх оны зарлагын төлөвлөгөөг гаргах, түүнийг зарцуулахад мөрдөх норм нормативын талаар тусгаагүй байдаг. Үүнээс шалтгаалан төсвийн шууд захирагч нарын зарлагын төлөвлөгөөг боловсруулахдаа ажил үүргийг гүйцэтгэхэд шаардлагатай зардал бус өмнөх оны батлагдсан төсвөөс бууруулахгүй байх нийтлэг хандлага хандлага ажиглагдаж байна.

Цаашилбал төсвийн шууд захирагч нарын зардалд хяналт тавих, үр ашгийн харьцуулалт хийхэд норм нормативыг заавал дагаж мөрдөх журам, заавар хангалтгүй байдгаас хэт өндөр зарлага гаргах, үр ашиггүй зүйлд хөрөнгө зарцуулахад хяналт тавих боломжийг сулруулж байна.

Иймд одоо мөрдөгдөж буй хууль эрх зүйн орчинг хэвээр үлдээх буюу тэг хувилбар нь төсвийн үр ашиггүй зардлыг бууруулах, төсвийн шууд захирагч нарын сахилга батыг нэмэгдүүлэх, дотоод хяналтыг сайжруулах мөн төсвийн төлөвлөгөө, төслийг илүү боловсронгуй болгох зорилгод хүргэх боломжгүй гэж үзэж байна.

Захиргааны шийдвэр гаргах

Өнөөдөр төсвийн зарлагад баримтлах норм нормативыг Засгийн газар, Сангийн сайд болон бусад яамдууд батлан мөрдүүлж ирсэн. Өнгөрсөн хугацаанд холбогдох норм нормативыг боловсронгуй болгох, сайжруулах үйл ажиллагаа сайнгүй байснаас баримталбал зохих норм, нормативууд хуучирсан, хүчингүй болсон зэрэг сөрөг үзэгдлүүд гарч байна.

Цаашилбал норм, нормативыг мөрдөх эсэх нь Засгийн газар, сайд нарын мэдэлд шилжсэнээр түүнийг шинэчлэх, сайжруулах үйл явцыг удаашруулах, сахилга батыг нэмэгдүүлэхэд бодит түлхэц болж чадахааргүй байна.

Мөн ирэх оны улсын төсвийн төлөвлөгөөг гаргах үйл явц төдийлөн сайжрахгүй байх талтай юм.

Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах

Одоо мөрдөгдөж буй төсвийн тухай хуулинд төсвийн зарлагыг төлөвлөх, зарцуулахад баримтлах норм, нормативтай холбоотой заалт байхгүйн улмаас төсвийн захирагч нар батлагдсан төсвийг өөрсдийн мэдлийн хүрээнд үр ашиггүй зарцуулах байдалд хүргэж байна.

Улмаар төсвийн байгууллагын жил бүрийн төсвийн төлөвлөгөөг тооцоолохдоо тухайн жилд хийж гүйцэтгэх үндсэн үзүүлэлт, нэгжийн норм, нормативийг баримтлахгүйгээр өнгөрсөн жилүүдийн зарцуулалт, гүйцэтгэлтэй харьцуулан тооцож байгаагаас төсвийн зарцуулалтын үр ашиг, төсвийн сахилга бат алдагдах үндэслэл бий болж байна.

Иймд төсвийн тухай хуулинд төсвийн шууд захирагч нар төсвийн зарлагад баримтлах норм, нормативыг мөрдөх үүргийг хуульчлан тогтоож өгснөөр ойрын ирээдүйд дээрх сөрөг үр дагаврууд буурах үндсэн нөхцлийг бий болгоно гэж үзэж байна.

Цаашилбал богино хугацаанд төсвийн үр ашиггүй зардлыг бууруулах, төсвийн шууд захирагч нарын сахилга батыг нэмэгдүүлэх, дотоод хяналтыг сайжруулах мөн төсвийн төлөвлөгөө, төслийг илүү боловсронгуй болгох зорилгод хүрэх боломжтой гэж үзэж байна.

Төсвийн зарлагын хэмнэлтийг тооцохдоо төсвийн норм, нормативыг хэр зэрэг мөрдөж байгаагаар тооцох ёстой. Төсөв хэтрүүлсэн хариуцлагыг төсвийн эрх захирагчдад хуулийн дагуу хүлээлгэх ёстой.

---oOo---

“ХҮРТЭЭМЖТЭЙ МЭДЛЭГ” ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГА

Улаанбаатар хот

№10

2016 оны 11 сарын 21 өдөр

Санал хүргүүлэх тухай

Төсвийн зардлын норм, нормативыг мөрдөх шаардлага нь хуульчлагдаагүйгээс түүнийг эс мөрдөх явдал түгээмэл байгаа тул төсвийн тухай хуульд 24.6 заалтыг нэмэх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Түүнчлэн төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлд мөрдөх зардлын норм, нормативыг Засгийн газар судалгаанд тулгуурлан үндэслэлтэйгээр тогтоох шаардлагатай.

Г. Энхбаяр
Гүйцэтгэх захирал

**ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛД
ТУСГАСАН САНАЛЫН ТОВЬЁОГ**

2018 оны 01 дүгээр сарын 19-ны өдөр

Улаанбаатар хот

	Засгийн газрын санал дүгнэлт	Тусгасан эсэх
1.	Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн “эргэж төлөгдөх цэвэр зээл” гэснийг “Төсвийн нийт тэнцлийн тооцоололд нийт зарлага болон эргэн төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээлийн нийлбэрийг хэрэглэнэ.” гэсэн агуулгаар өөрчлөх	Саналыг төсөлд тусгасан.
2.	Хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлийн “24.6 Төсөв захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардлыг төлөвлөх, санхүүжилтын тооцоо хийх, зарцуулах, гүйцэтгэлийн хяналт хийхдээ нэгж шалгуур үзүүлэлтэд ногдох норм, норматив, батлагдсан стандарт, зураг төсвийг үндэслэнэ.” гэснийг “24.6.Төсөв захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардлыг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, зарцуулах, гүйцэтгэлийн хяналт хийхдээ дараах зүйлсийн аль тохирохыг үндэслэнэ: 24.6.1.орцын норм, норматив; 24.6.2.батлагдсан стандарт, зураг төсөл; 24.6.3.гарцын хүрэх үр дүн, түүний шалгуур үзүүлэлт.” гэж өөрчлөх	Саналыг төсөлд тусгасан.
	Олон нийтийн байгууллагын санал	
3.	Хүртээмжтэй мэдлэг төрийн бус байгууллагаас “Төсвийн зардлын норм, нормативыг мөрдөх шаардлага нь хуульчлагдаагүйгээс түүнийг эсмердөх явдал түгээмэл байгаа тул төсвийн тухай хуульд 24.6 заалтыг нэмэх нь зүйтэй гэж үзэж байна. Түүнчлэн төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлд мөрдөх зардлын норм, нормативыг Засгийн газар судалгаанд тулгуурлан үндэслэлтэйгээр тогтоох шаардлагатай”	Тусгайлсан санал ирээгүй.
	Олон нийтийн хэлэлцүүлгээр ирүүлсэн санал	
4.	Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлийг хасах “Энэ хуулийг 2018 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.” гэснийг хасах	Саналыг төсөлд тусгасан.
5.	Хуулийн төслийн “1 дүгээр зүйл” гэснийг “2 дугаар зүйл”, “2 дугаар зүйл” гэснийг “1 дүгээр зүйл” гэж өөрчлөх	Саналыг төсөлд тусгасан.